

Helena

Sinds het jaar 2000 bezoek ik Rome in principe elk jaar. Ik heb één jaar gemist vanwege de coronacrisis, maar verder is het ieder jaar raak geweest. Soms maar één dag, soms een hele week, maar meestal breng ik in de eeuwige stad een dag of drie, vier door in februari. Waarom februari? Omdat het hoogseizoen nog niet begonnen is, maar er genoeg bezienswaardigheden geopend zijn om je geen minuut te vervelen. Elke trip naar Rome begint met een bezoekje aan de Santa Croce in Gerusalemme om de heilige Helena gedag te zeggen. Daarna doe ik elk jaar weer andere dingen.

Helena. De moeder van Constantijn, de keizer die het Christendom de vrijheid gaf en tot één geheel smeedde, al is de werkelijkheid wat gecompliceerder. Interessanter (voor mij) zijn de legenden die Helena betreffen, haar geschiedenis en het gegeven dat de Santa Croce zich bevindt op de locatie waar deze keizerin-moeder in de vierde eeuw na Chr. een residentie had, het Sessorianum-paleis (Helena was niet getrouwd met Constantijns vader; de titel 'Augusta' werd haar later in het leven door haar zoon verleend). De kerk is nu uitgevoerd in barokstijl, maar het oorspronkelijke bouwsel gaat veel verder terug in de tijd. Er bevinden zich beroemde relieken in een zijkapel, de *Cappella delle reliquie*. Het is niet voor niets een officiële pauselijke pelgrimskerk (op loopafstand van de San Giovanni in Laterano, de kathedraal van Rome). De Santa Croce in Gerusalemme wordt druk bezocht door allerlei groepen religieuzen uit de gehele wereld alsmede door individuele pelgrims, maar voor mij zijn de herinneringen aan Helena favoriet. Het plezierige is dan ook dat de pelgrims zo spoedig mogelijk de relieken gaan bezoeken en de rest van de kerk in rap tempo doorlopen en zeker niet met veel aandacht bekijken. Voor mij dus heel aantrekkelijk en rustig.

Eén beeld van Helena is te vinden in de Sint-Helenakapel (originaliteit is de naamgevers van kerk en kapellen vreemd; zie ook de naam van de kapel met relieken). Het is een aangepast beeld van Juno (Hera in het Grieks), afkomstig uit Ostia – tegenwoordig een archeologische site met de naam 'Ostia Antica'. In diezelfde kapel vind je ook hoog aan de wand een mozaïek uit de zestiende eeuw waarop Helena een kardinaal zegent (die veel

kleiner is afgebeeld dan zichzelf), een onderdeel van de mozaïeken van Melozzo da Forlì. Vroeger (de eerste keer dat ik hier kwam was in 2005) waren de twee zijkapellen met elkaar verbonden, maar tegenwoordig moet je toch echt het schip van de kerk door om in de andere (beroemde) kapel te komen.

Mijn grote favoriet is echter de geschilderde 'gouden legende' in de apsis: Helena die naar het Heilig Land gaat en het Ware Kruis vindt. Voorts is er ook nog een afbeelding van een Perzische keizer. De eerste keer dat ik een fresco met deze legende zag, was bij een bezoek aan de San Francescokerk in Arezzo waar ik op indrukwekkende wijze werd geconfronteerd met het meesterwerk van Piero della Francesca waarin deze legende ook wordt uitgebeeld. Met een kleinere rol voor Helena overigens, maar dat terzijde.

Het apsis-schilderij wordt toegeschreven aan (de school van) Antoniazzo Romano en beeldt Helena drie keer uit: eenmaal in gesprek met diverse mannen om de 'dode Jood' tot leven te brengen met behulp van het Ware Kruis (met de andere kruisen zal dat niet lukken), eenmaal in gebed met een hele reeks vrouwen achter zich en een laatste maal staande naast het Ware Kruis. Elke keer wanneer ik de kerk bezoek, moet ik even zitten en het apsis-schilderij op mij laten inwerken. Naar mijn idee is het een meesterwerk dat bij een bezoek aan Rome de moeite waard is. Ik breng er niet voor niets elk jaar een bezoekje aan!

Na het genieten van de verschillende mooie afbeeldingen (een schilderij van de Madonna van Antoniazzo is ook zéér de moeite van het bekijken waard!), de mozaïeken en het prachtige beeld van Helena loop ik de kerk uit en meestal ga ik nog even de gevel bekijken. De middeleeuwse campanile en ook de barokke gevel met – alweer – een beeld van Helena zijn ook het bekijken waard. En daarna wordt het tijd voor de San Giovanni in Laterano... een volgend genietmoment.

Met dank aan Christine Grit voor deze tekst
(schrijfwedstrijd 2024)